دوره دهم ـ سال چهارم
تاریخ چاپ1398/4/29

شماره‌چاپ 1464
شماره ثبت 596

جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی

یک‌شوری

طرح اصلاح موادی از قانون مدنی

کمیسیون‌های ارجاعی

اصلی: قضائی و حقوقی

فرعی: بهداشت و درمان- فرهنگی

معاونت قوانین

باسمه‌تعالی

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً طرح ذیل که به امضای 48 نفر از نمایندگان رسیده است، جهت طی مراحل قانونی تقدیم می‌شود.

مقدمه (دلایل توجیهی):

مواد (1121) تا (1128) قانون مدنی به بررسی حق فسخ نکاح توسط هر یک از زوجین در اثر بیماری‌های خاص و همچنین تدلیس پرداخته است.

رویکرد قانون مدنی در احصای این عیوب برگرفته از نظرات برخی از فقهای امامیه نظیر صاحب جواهر و شیخ یوسف بحرانی است در حالی‌که در این زمینه اختلاف نظرهای فراوانی بین فقها و حقوقدانان وجود دارد. به عنوان مثال عیوبی نظیر جذام، برص، زمین‌گیری و نابینایی از عیوب مختص زوجه شمرده شده است و طبق ماده (1123) قانون مدنی نیز شوهر در این موارد حق فسخ دارد؛ درحالی‌که طبق نظرات بسیاری از فقها در اعصار مختلف، با استناد به احادیث معتبر و قواعد فقهی از جمله قاعده «لاضرر» این عیوب، مشترک بین زوج و زوجه است و اختصاصی دانستن این عیوب، ناشی از یک برداشت غلط از متون و روایات بوده است.

فقهای نام‌آوری که به مشترک بودن این عیوب باور دارند عبارتند از: آیه الله خویی، معجم الرجال الحدیث، ص 59، شهید ثانی، مسالک الافهام، ج 8 ص 112، موسوی بجنوردی، مجموعه مقالات ص 176، آشتیانی، کتاب النکاح، ص 221، شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج 3،ص 357، فاضل مقداد، التنقیح الرائع، ص 310، ابن براج، المهذب، ص

231، علامه حلی، مختلف الشیعه، ص 184 و قواعد الاحکام، ص 66، محقق کرکی، جامع المقاصد، ص 269، شیخ محمد حسین اصفهانی، وسیله النجاه، ص 379

این دسته از فقها علاوه بر اینکه اعتقاد دارند عیوب فوق الذکر مشترک بین زوج و زوجه است نه مختص زوجه، همچنین معتقدند این عیوب جنبه تمثیلی داشته و حصری دانستن آنها خلاف قاعده (لاضرر) است.

با توجه به پیشرفت‌های عرصه پزشکی و همچنین توجه به بیماری‌های خاصی از جمله (ایدز، هپاتیت و اماس) لازم است قانونگذار با توجه به مبانی فقهی- حقوقی و طبق فرموده امام خمینی(ره) با در نظرگرفتن مقتضیات زمانی و مکانی احکام و قوانین را وضع کرده و در احصای بیماری‌های مجوز فسخ نکاح و شرایط و ضوابط آن بازنگری کند؛ زیرا امروزه بسیاری از بیماری‌ها اگر ضررها و تبعات جسمی- روحی آن بیشتر از بیماری‌های فوق‌الذکر نباشد، کمتر نیست.

همچنین حفظ شأن و جایگاه زن و اجرای عدالت در حق ایشان می‌طلبد که عیوب خاصی مثل جذام، برص، زمین
گیری و نابینایی از عیوب اختصاصی نباشد.

سابقه تقنینی چنین رویکردی را در تصویب ماده(1130) قانون مدنی نیز می بینیم که شورای نگهبان برای حل اختلاف خود در زمینه اعطای حق طلاق به زوجه در اثر عسر و حرج، از امام خمینی(ره) استفتاء نمودند و ایشان در جواب باتوجه به مقتضیات زمانی و مکانی حل اختلاف نموده و حتی در مواردی راهکار فسخ را به نسبت طلاق آسان‌تر نیز بیان نمودند؛ زیرا با توجه به اثرات حقوقی فسخ نکاح، این راهکار به نسبت بسیار راحت‌تر از طلاق بوده و کمتر خانواده را درگیر دادگاه و مسائل جانبی آن می‌نماید.

همچنین طبق ماده(1101) هرگاه عقد نکاح قبل از نزدیکی به جهتی فسخ شود زن حق مهریه ندارد، مگر در صورتی که موجب فسخ، عنن باشد که در این فرض زن مستحق نصف مهریه است، با توجه به اینکه ممکن است بیماری مرد چیزی غیر از عنن بوده یا تدلیس نموده باشد در این فرض صرف اختیار فسخ نکاح توسط زن جبران‌کننده آسیب‌های اجتماعی، روحی و روانی که به‌ایشان وارد می‌شود نیست. به‌خصوص که مرد از بیماری خود هم آگاه است و کتمان می‌کند یا آنکه با تدلیس سعی در فریب زن داشته است؛ لذا در این فرض حکم به پرداخت نصف مهریه با عدالت سازگارتر است.

با توجه به ضرورت‌های فوق‌الذکر لازم است قانونگذار تجدیدنظر اساسی در این حوزه نماید بدین صورت که:

1- با توجه به حصری‌نبودن مصادیق بیماری‌های موجد حق فسخ نکاح، انحصار این بیماری‌ها را در قانون مدنی از بین برده و شرایط و موانع هرکدام از بیماری‌ها را احصاء کند.

2- در خصوص بیماری‌هایی که در واقع مشترک بین زن و مرد است و ارتباطی به جنسیت هریک از طرفین ندارد، مثل جذام، برص، زمین‌گیری و نابینایی، تجدیدنظر کند.

3- مرجع رسمی برای تعیین مصادیق بیماری‌ها و نامه‌های اجرائی آن را مشخص کند.

4- جهت جلوگیری از اعمالی نظیر فریب یا تدلیس توسط مرد، در حکم ماده(1101) تجدیدنظر شود.

لذا طرح ذیل تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌شود:

اولادقباد - الماسی - چنارانی - سیده‌فاطمه ذوالقدر - عابدی - سعیدی‌مبارکه - زرآبادی - ربیعی‌فرادنبه - تاج‌الدین - فاطمه سعیدی - نانواکناری - قاضی‌پور -

سیده‌فاطمه حسینی - شیویاری - خضری - جعفرزاده‌ایمن‌آبادی - یوسف‌نژاد - سیاوشی‌شاه‌عنایتی - صفری - آقاپورعلیشاهی - فرهنگی - نیکزادی‌پناه - لاهوتی - مقصودی - نظر افضلی - ساعی - فیضی‌زنگیر - رضا کریمی - امیرحسنخانی - رجبی - مافی - طاهرخانی - محمداسماعیل سعیدی - دهمرده - محمودزاده - حمداله کریمی - سلام امینی - سمیه محمودی - قوامی - تربتی‌نژاد - قمی - جلودارزاده - میرزاده - همایون هاشمی - مازنی - آزادی‌خواه - رنجبرزاده - پوربافرانی

عنوان طرح:

اصلاح موادی از قانون مدنی

ماده1- ماده(1101) قانون‌مدنی مصوب 1314/8/8 به‌شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده 1101- هرگاه عقد نکاح قبل از نزدیکی به جهتی فسخ شود زن حق مهریه ندارد، مگر آنکه علت عدم نزدیکی بیماری شوهر موضوع ماده(1121) این قانون یا تدلیس وی باشد که در این صورت با وجود فسخ نکاح، زن مستحق نصف مهریه است.

ماده2- متن زیر جایگزین ماده(1121) قانون می‌شود:

ماده1121- بیماری زوج یا زوجه که دارای جمیع شرایط سه‌گانه ذیل باشد، موجب حق فسخ نکاح برای طرف مقابل است مگر آن‌که علم ذی‌حق به بیماری در زمان عقد یا توافق طرفین در این خصوص و یا وجود حمل یا فرزندی مشترک ثابت شود:

1- بیماری قبل از عقد نکاح ظاهر شده باشد مگر آنکه مسری باشد.

2- بیماری قابل درمان نبوده یا به حدی صعب العلاج باشد که رونـد یا هزینه‌های درمانی آن موجب عسر و حرج طرف مقابل شود.

3- بیماری مانع یا مخـل دائـم ایفـای تکـالیف زنـدگی مشـترک یـا مقتضای عقد نکاح اعم از زناشویی یا زادآوری بوده و یا باعث انزجار طرف مقابل گردد.

تبصره1- تشخیص استقرار بیماری و مبدأ آن با پزشکی قانونی است.

تبصره2- چنانچه امکان درمان بیماری وجود داشته‌باشد دادگاه با توجه به نظر کارشناسی، مهلت می‌دهد، اگر طی این مدت بیماری درمان شود حق فسخ، ساقط می‌شود.

تبصره3- بیماری‌های مشمول این ماده اعم از جسمی و روانی، بین زن و مرد مشترک است مگر بیماری‌های خاصی که مربوط به‌نوع جنسیت آنهاست و تعیین مصادیق آن مطابق آیین‌نامه‌ای است که هر پنج‌سال یکبار توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری وزارت دادگستری تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده3- مواد(1122) تا (1126) قانون نسخ می‌شود./ص

هیأت‌رئیسه محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً، در اجرای آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و ماده (4) قانون تـدوین و تنقـیح قـوانین و مقـررات کشـور مصـوب 1389/3/25 نظـر معاونت قوانین در مورد **طرح اصلاح موادی از قانون مدنی** تقدیم می‌شود.

معاون قوانین

نظر اداره‌کل تدوین قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (2) و (4) ماده (4) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25 نظر این اداره‌کل به شرح زیر تقدیم می‌شود:

۱- سابقه تقدیم:

ماده 130- ¢ قبلاً تقدیم نشده است.

- **£** قبلاً در جلسه علنی شماره مورخ تقدیم و در تاریخ در **£** مجلس/ **£** کمیسیون (موضوع اصل 85 قانون اساسی) رد شده و اینک:

£ با تغییر اساسی

£ با تقاضای کتبی 50 نفر از نمایندگان (مشروط به تصویب مجلس)

£ پیش از انقضاء شش ماه **£** بدون تغییر اساسی

£ با انقضاء شش ماه **£** با تقاضای کتبی کمتر از 50 نفر از نمایندگان

مجدداً قابل پیشنهاد به مجلس **£** می‌باشد.
£ نمی‌باشد.

۲- در اجرای بند (۲) ماده (٤) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور:

£ رعایت شده‌است.

در طرح تقدیمی آیین‌نگارش قانونی و ویرایش ادبی **¢** رعایت شده‌است. (با اعمال نظر کارشناسی)

£ رعایت نشده‌است، دلایل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

۳- از نظر آیین‌نامه داخلی مجلس (شکلی):

الف- ماده 127-

اول- حداقل امضاء لازم (15 نفر) **¢ دارد.** / **£ ندارد.**

دوم- موضوع و عنوان مشخص **¢ دارد.** / **£ ندارد.**

سوم- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد در مقدمه **¢ دارد.** / **£ ندارد.**

چهارم- موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان **¢ دارد.** / **£ ندارد.**

ب- ماده 138- طرح تقدیمی دارای **£** یک‌موضوع / **¢** بیش‌ازیک‌موضوع است و پیشنهاد آن به عنوان **£** ماده‌واحده / **¢** مواد متعدد مواجه با ایراد **¢** نمی‌باشد. / **£** می‌باشد.

٤- در اجـرای بنـد(٤) مـاده(٤) قـانون تـدوین و تنقـیح قـوانین و مقـررات کشـور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵:

اول: از نظر قانون اساسی؛

طرح تقدیمی با قانون اساسی بطورکلی مغایرت ¢ ندارد.
£ دارد، اصل/اصول مغایر و دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

دوم: از نظر سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز؛

طرح تقدیمی با سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز مغایرت ¢ ندارد.
£ دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

سوم: از نظر قانون برنامه؛

طرح تقدیمی با قانون برنامه مغایرت ¢ ندارد.
£ دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

چهارم: از نظر آیین‌نامه داخلی مجلس (ماهوی)؛

الف- ماده 140- رعایت اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی ¢ شده است.
£ نشده است، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

ب- ماده 181- موجب اصلاح یا تغییر برنامه مصوب ¢ نمی‌شود و نیاز به ۲/۳ رأی نمایندگان ¢ ندارد.
£ می‌شود £ دارد.

تعداد... برگ اظهارنظر به ضمیمه تقدیم می‌شود.

مدیرکل تدوین قوانین

۵- طرح تقدیمی از حیث پیشگیری از وقوع جرم با بند(۵) اصل(۱۵٦) قانون اساسی مغایرت£ ندارد.
£ دارد.

معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه

نظر اداره‌کل اسناد و تنقیح قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (1) و (3) ماده (4) قانون تـدوین و تنقـیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25 نظر این اداره‌کل به شـرح زیـر تقدیم می‌شود:

۱- در اجرای بند (۱):

الف- درخصوص طرح تقدیمی قوانین متعارض ¢ وجود ندارد.
£ وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می‌شود.

ب- درخصوص طرح تقدیمی قوانین مرتبط £ وجود ندارد.
¢ وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می‌شود.

۲- در اجرای بند (۳):

با عنایت به بررسی‌های به عمل آمده قانونگذاری در این موضوع ¢ لازم است.
£ لازم نیست.

تعداد دو برگ سوابق قانونی و نظر اداره‌کل به ضمیمه تقدیم می‌شود.

مدیرکل اسناد و تنقیح قوانین

ضمیمه نظر اداره‌کل اسناد و تنقیح قوانین
نظر اداره‌کل به انضمام سوابق قانونی

الف - نظر اداره کل

1- قانون مدنی در بازه 1307 تا 1314 به تصویب رسیده است و ماده (1101) مصوب 1314 است. در ماده (1) طرح، عبارت (مصوب 1314) جایگزین گردد زیرا تاریخ مذکور در ماده (1) طرح (1314/8/8) تاریخ اتمام تصویب قانون مدنی است.
2- بند (3) ماده (2) طرح، با توجه به واژه رایج (فرزند آوری) در قوانین مختلف، این واژه، جایگزین (زادآوری) شود.
3- عبارت انتهایی بند (3) ماده (2) طرح، در مورد بیماری که باعث انزجار طرف مقابل گردد، ابهام وجود دارد و سبب تفاسیر مختلف می شود.
4- ماده (3) طرح، به این صورت نگارش شود:
از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، مواد (1122) تا (1126) قانون مدنی نسخ می‌شود.

ب - سوابق قانونی

جدول سوابق قانون طرح اصلاح موادی از قانون مدنی

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	مواد
1	قانون مدنی با اصلاحات و الحاقات بعدی	1314/8/8	1101-1121 الی 1128 و1130

قانون مدنی مصوب 1314/8/8با اصلاحات و الحاقات بعدی

ماده 1101- هر گاه عقد نکاح قبل از نزدیکی بجهتی فسخ شود زن حق مهر ندارد مگر در صورتی که موجب فسخ عنن باشد که در این صورت با وجود فسخ نگاح زن مستحق نصف مهر است.
ماده 1121- جنون هر یک از زوجین بشرط استقرار اعم از این که مستمر یا ادواری باشد برای طرف مقابل موجب حق فسخ است
ماده 1122- (اصلاحی 1370/08/14) عیوب زیر در مرد موجب حق فسخ برای زن خواهد بود :
1 – خصاء
2- عنن به شرط اینکه ولو یکبار عمل زناشوئی را انجام نداده باشد.
3- مقطوع بودن آلت تناسلی به اندازه ای که قادر به عمل زناشوئی نباشد.
ماده 1123- عیوب ذیل در زن موجب حق فسخ برای مرد خواهد بود
1- قرن
2- جذام

3- برص
4- افضاء
5- زمین گیری
6- نابینائی از هر دو چشم
ماده 1124- عیوب زن در صورتی موجب حق فسخ برای مرد است که عیب مزبور در حال عقد وجود داشته است
ماده 1125- جنون و عنن در مرد هر گاه بعد از عقد هم حادث شود موجب حق فسخ برای زن خواهد بود
ماده 1126- هر یک از زوجین که قبل از عقد عالم بامراض مذکوره در طرف دیگر بوده بعد از عقد فسخ نخواهد داشت
ماده 1127- هر گاه شوهر بعد از عقد مبتلا بیکی از امراض مقاربتی گردد زن حق خواهدداشت که از نزدیکی با او امتناع نماید و امتناع بعلت مزبور مانع حق نفقه نخواهد بود
ماده 1128- هر گاه در یکی از طرفین صفت خاصی شرط شده و بعد از عقد معلوم شود که طرف مذکور فاقد وصف مقصود بوده برای طرف مقابل حق فسخ خواهد بود خواه وصف مذکور [مذکور] در عقد تصریح شده یا عقد متبانئا بر آن واقع شده باشد
ماده 1130- (اصلاحی 1370/08/14) در صورتی که دوام زوجیت موجب عسر و حرج زوجه باشد، وی می تواند به حاکم شرع مراجعه و تقاضای طلاق کند، چنانچه عسر و حرج مذکور در محکمه ثابت شود، دادگاه می تواند زوج را اجبار به طلاق نماید و در صورتی که اجبار میسر نباشد زوجه به اذن حاکم شرع طلاق داده می شود.
تبصره- (الحاقی 1381/04/29) عسر و حرج موضوع این ماده عبارت است از به وجود آمدن وضعیتی که ادامه زندگی را برای زوجه با مشقّت همراه ساخته و تحمل آن مشکل باشد و موارد ذیل درصورت احراز توسط دادگاه صالح از مصادیق عسر و حرج محسوب می گردد :
1- ترک زندگی خانوادگی توسط زوج حداقل به مدت شش ماه متوالی و یا نه ماه متناوب در مدت یک سال بدون عذر موجه.
2- اعتیاد زوج به یکی از انواع مواد مخدر و یا ابتلاء وی به مشروبات الکلی که به اساس زندگی خانوادگی خلل وارد آورد و امتناع یا عدم امکان الزام وی به ترک آن در مدتی که به تشخیص پزشک برای ترک اعتیاد لازم بوده است.
در صورتی که زوج به تعهد خود عمل ننماید و یا پس از ترک، مجدداً به مصرف موارد مذکور روی آورد، بنا به درخواست زوجه، طلاق انجام خواهد شد.
3- محکومیت قطعی زوج به حبس پنج سال یا بیشتر.
4- ضرب و شتم یا هرگونه سوء رفتار مستمر زوج که عرفاً با توجه به وضعیت زوجه قابل تحمل نباشد.
5- ابتلاء زوج به بیماری های صعب العلاج روانی یا ساری یا هر عارضه صعب العلاج دیگری که زندگی مشترک را مختل نماید.
موارد مندرج در این ماده مانع از آن نیست که دادگاه در سایر مواردی که عسر و حرج زن در دادگاه احراز شود، حکم طلاق صادر نماید.